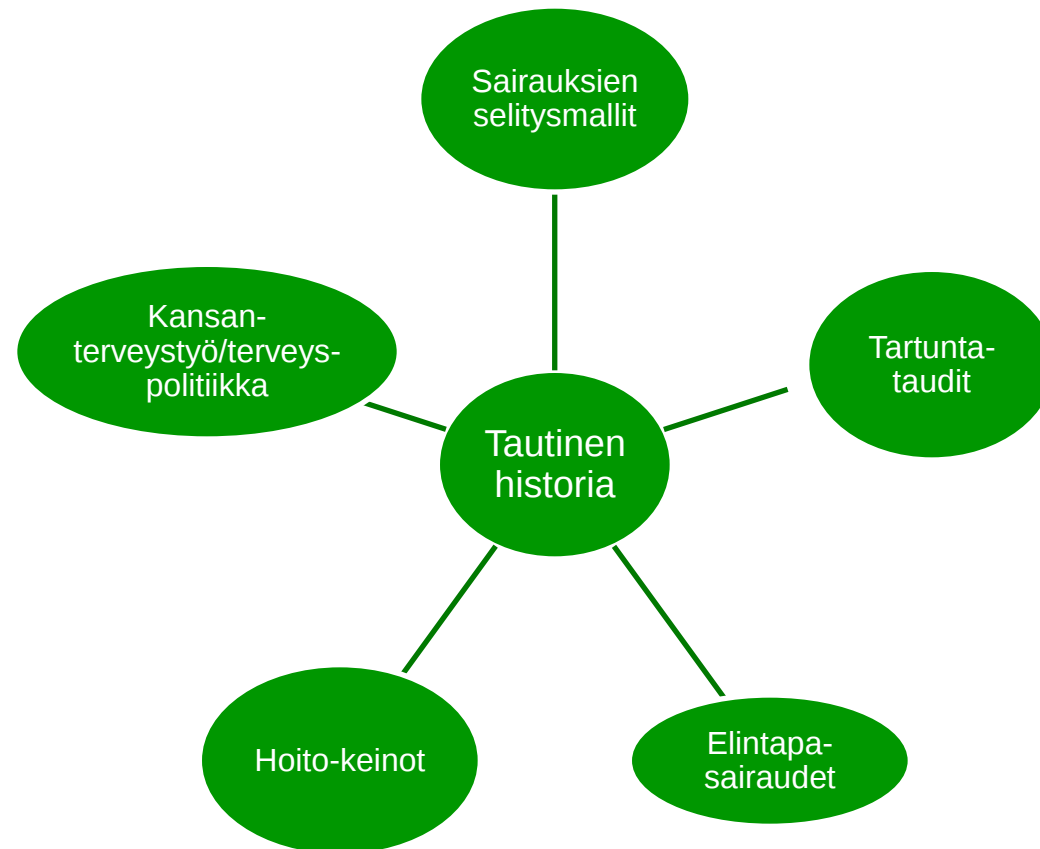
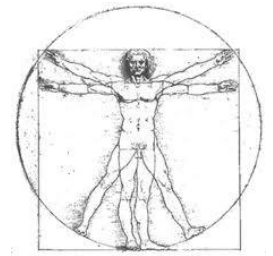

Virtaa TE3 **Terveys ja tutkimus**

Tautinen historia

Tautinen historia

Tartunta-
taudit

Kulkevat taudit

Epidemia
Pandemia

Elintapa-
sairaudet

Nykyiset tautitrendit

Rappeumasairaudet
Elintapasairaudet

Sairauksien
selitysmallit

Miten sairautta on selitetty
Helmitipoista sairaalan lämpöön
Houruhoidosta mielenterveyteen

Spiritualismi
Humoraalipatologia
Miasmateoria
Spesifinen etiologiateoria
Solidaaripatologinen sairauden selitysm.
Geneettinen selitysmalli
Holistinen selitysmalli

Kansan-
terveystyö/terveys-
politiikka

Kansanterveystyö
Kaikki joukolla terveystalkoisiin
Terveysvalistuksen kehittyminen

Suomen terveydenhuollon merkkipaaluja
Kansanterveystyö
Terveyttä 2015

Hoito-keinot

Hampaan poistosta suun terveydenhoitoon
Kehittyvä keinovalikoima
Hygieniaa ja rokotuksia

Taudinaiheuttaja
Yksilö
Ympäristö

Tautinen historia

Tartunta-
taudit

Tee aikajanaan:

- Kulkutauteja ja sairauksia
- Sairauksien selityksiä
- Terveysthuoltoon liittyviä tapahtumia ja uudistuksia
- Muita maailmassa tapahtuneita isoja asioita, esim. sotia jne

→ Aikajana 3: Etsi tietoa merkittävistä tapahtumista, henkilöistä

Selitä: Kulkevat taudit (milloin, sairastuneita / kuolleita)

Epidemia
Pandemia

Ihmisten influenssaepidemat

- espanjantauti H1N1 1918-1920, sairastuneita miljardi, **kuolleita 20-50 miljoonaa**
- aasialainen H2N2 1957, sairastuneita 900 miljoonaa, **kuolleita miljoona**
- hongkongilainen H3N2 1968, sairastuneita miljardi, **kuolleita 700 000**

Elintapasairaudet

Elintapa-
sairaudet

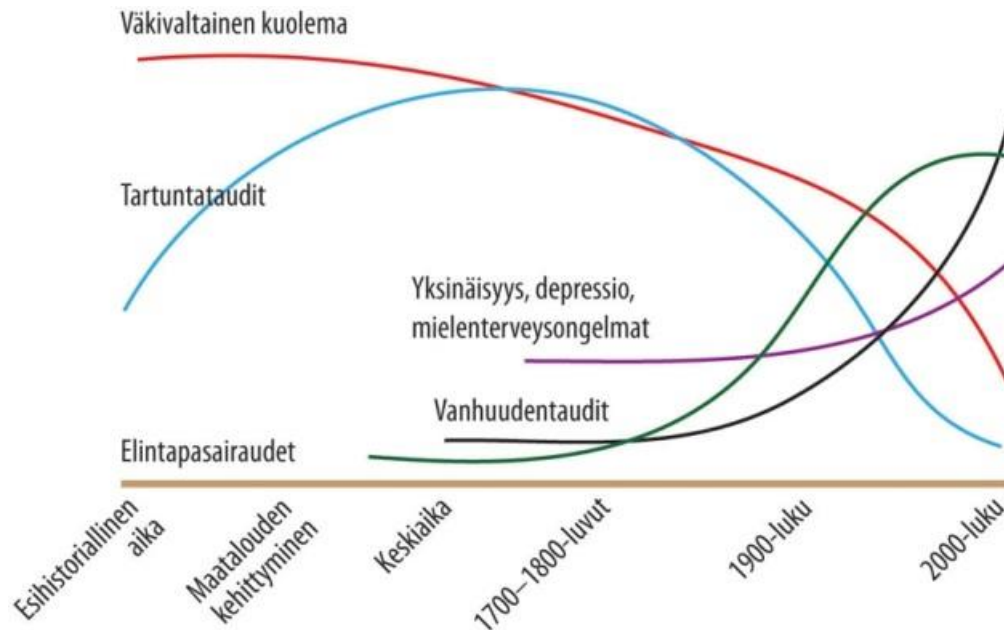
Selitä:

Rappeumasairaudet

Elintapasairaudet

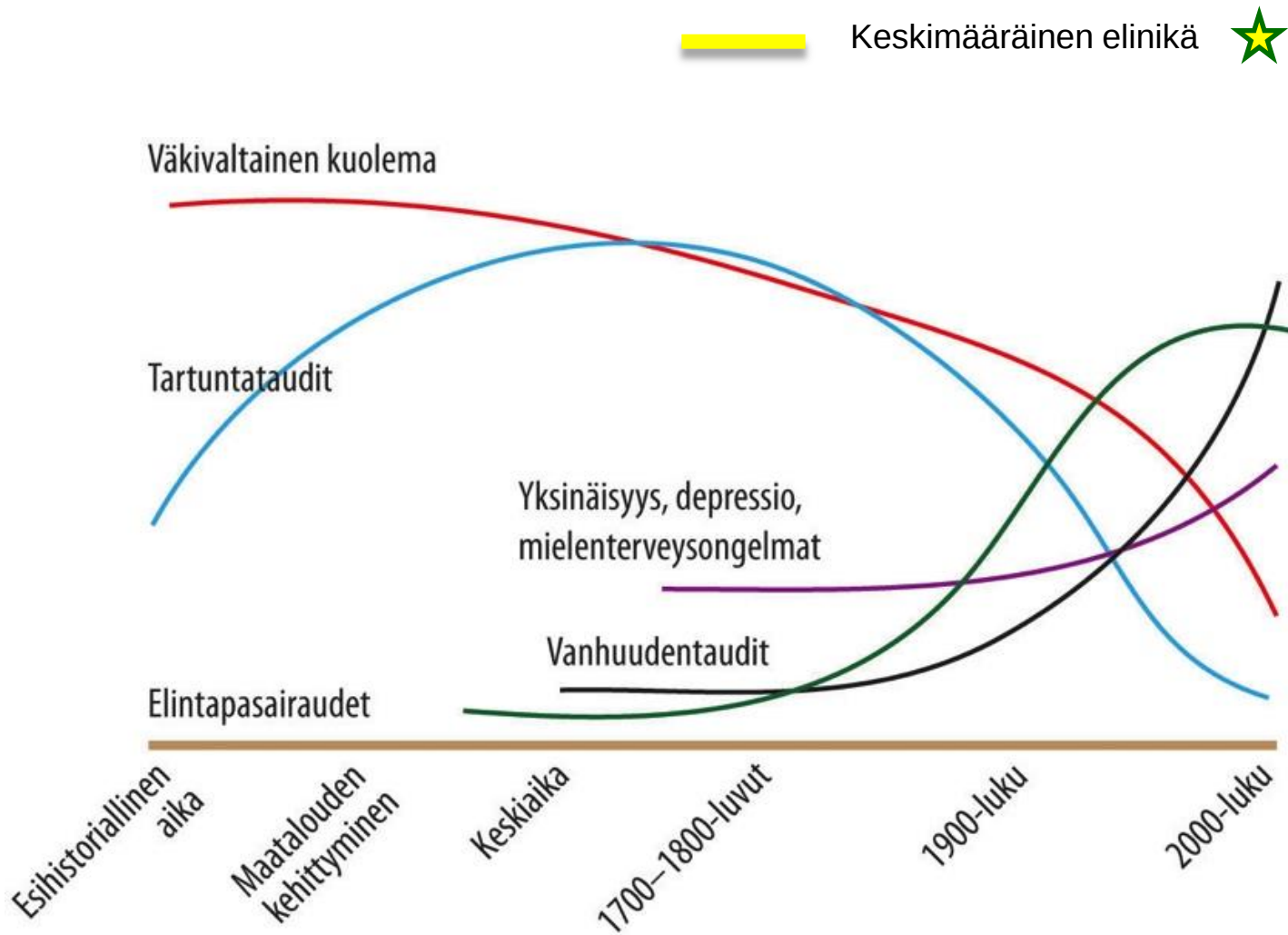
Muuttuva sairauspanoraama

Lukekaa sivun 13 teksti huolella ja selittäkää kuvaa sen mukaan.
Voitte koota jokaiselle käyrälle omat selitteet ja syyt yhdessä.

Muuttuva sairauspanoraama

Tartunta-
taudit

Sairauksien selitysmalli

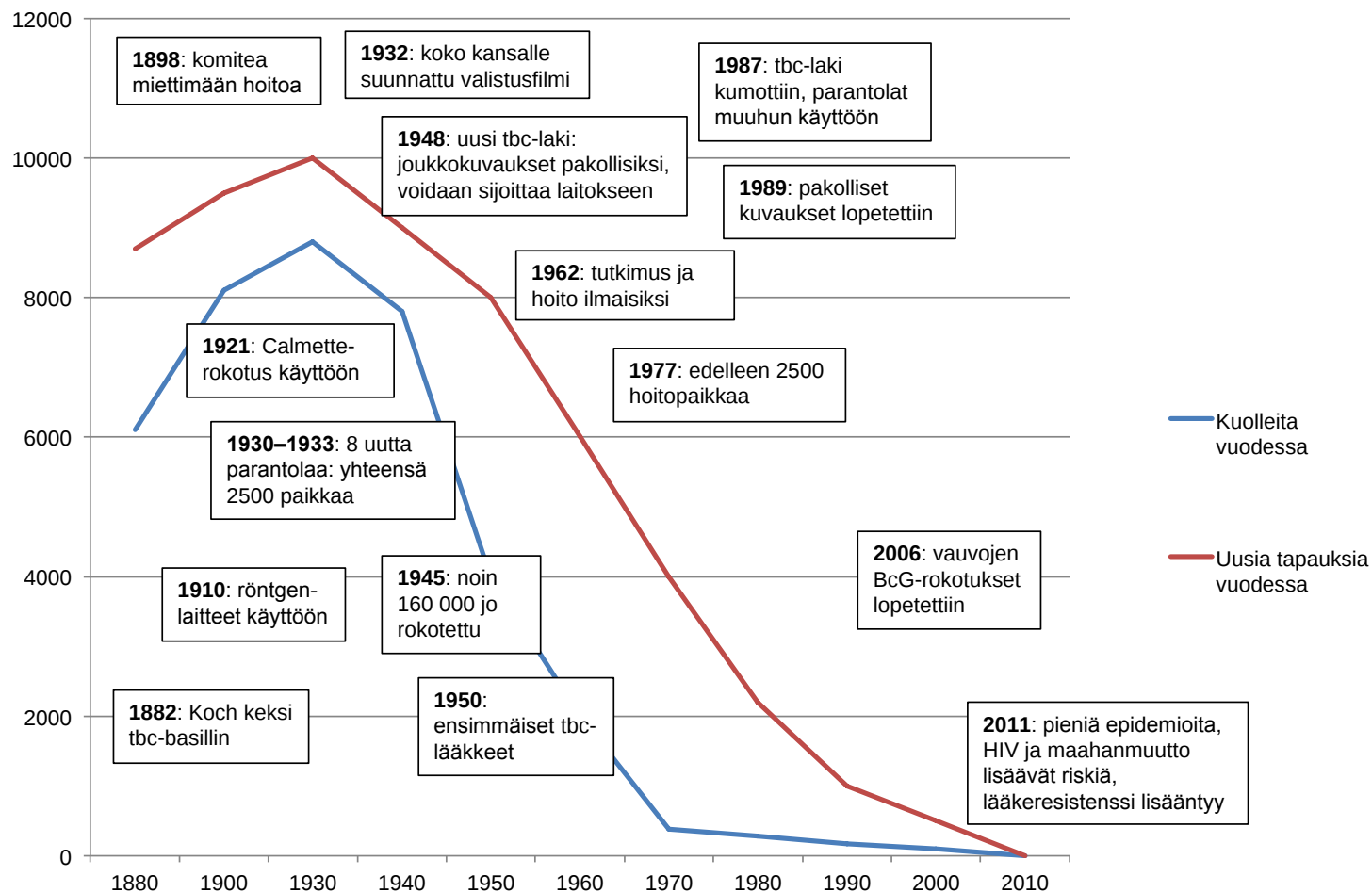
Spiritualismi
Humoraalipatologia
Miasmateoria
Spesifinen etiologiateoria
Solidaaripatologinen sairauden selitysma
Geneettinen selitysmalli
Holistinen selitysmalli

Sairauksien selitysmallit

Etsi esimerkkejä selitysmalleista, kuvia, tarinoita

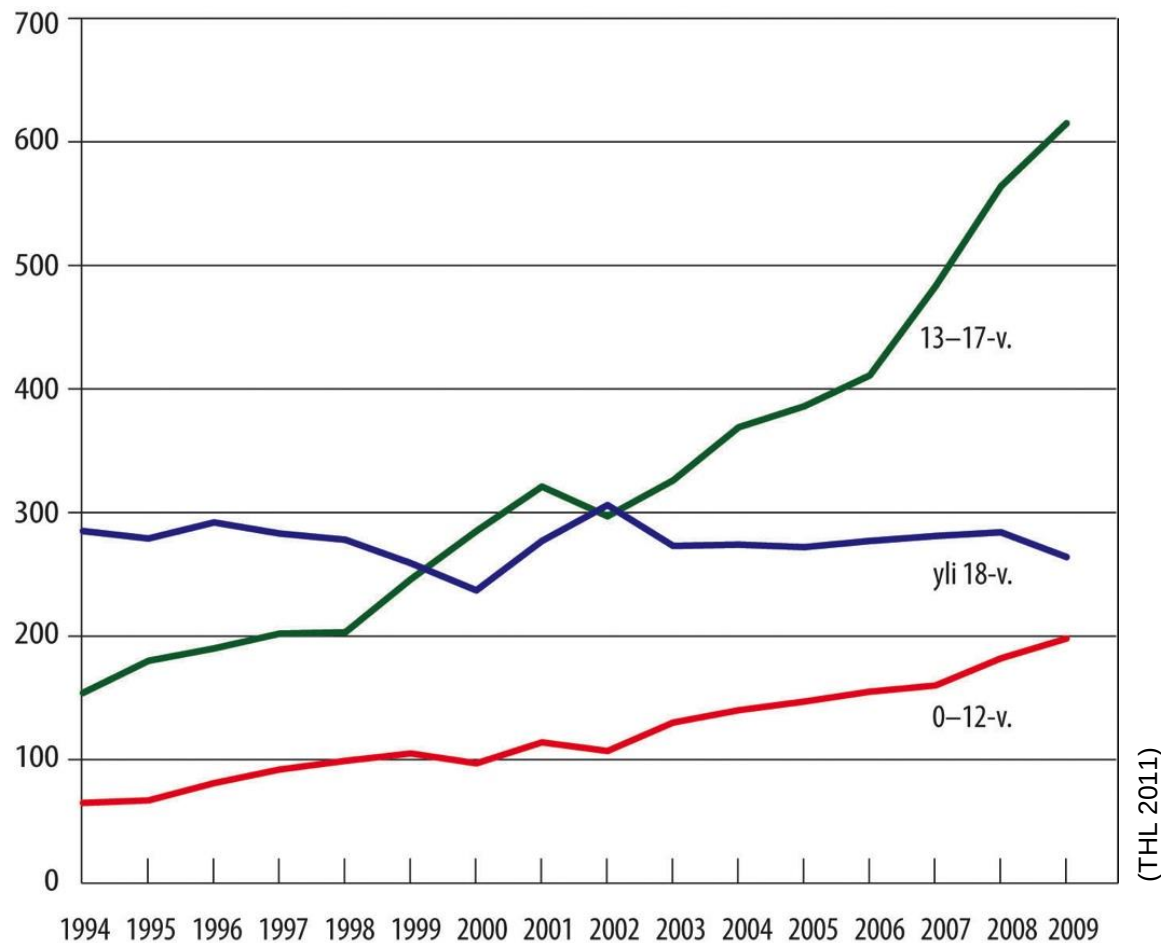
	SAIRAUDEN SYY	AIHEUTTAJA	HOIDOT	HOIDON TOTEUTTAJA
<i>Spiritualistinen malli</i>	<i>pahojen tekojen tai synnin palkka</i>	<i>ihmisen oma toiminta, kuolleiden eläinten tai ihmisten henget tulevat kostamaan</i>	<i>loitsut, taikajuomat, parantavat yrtit</i>	<i>heimojen päälliköt, poppamiehet</i>
<i>Kristinuskon ja kirkon malli</i>	<i>pahojen tekojen tai synnin palkka</i>	<i>ihmisen oma toiminta, jumala rankaisee pahoista teoista</i>	<i>rukoukset, katumus ja muut uskonnolliset menot</i>	<i>papit</i>
<i>Humoraalipatologia</i>	<i>neljän elämän-nesteen epätasapaino</i>	<i>elimistön nesteiden tasapainoinen virtaaminen häiriintyi</i>	<i>pahan veren poistaminen suonen iskulla tai tasoittamalla nesteiden virtausta peräruiskeella ja oksennuslääkkeellä</i>	<i>lääkäri</i>
<i>Miasmateoria</i>	<i>ympäristön jätteistä nouseva huono ilma eli miasma</i>	<i>miasma kulkeutuu tuulen tai pahojen hajujen mukana paikkakunnalta toiselle</i>	<i>kadut pidettiin puhtaana liasta ja jätteestä, asuntojen savustaminen, tuoksuvat lääkepuut</i>	<i>lääkäri</i>
<i>Spesifisen etiologian teoria</i>	<i>tautiin on olemassa yksi ainoa syy</i>	<i>mikrobit</i>	<i>rokotukset, hygienia</i>	<i>lääkäri</i>
<i>Solidaaripatologinen selitysmalli</i>	<i>jokainen sairaus on oman tyyppisensä</i>	<i>esiintyy kudoksessa solujen muutoksena</i>	<i>rokotukset, tautikohtainen hoito</i>	<i>lääkäri</i>
<i>Multietiologinen malli</i>	<i>yhdellä taudilla voi olla monia syitä</i>	<i>sairaudet liittyvät riskitekijöihin, joita ovat perimä, elintavat, ympäristö ja biologiset tekijät</i>	<i>hoitomenetelmien valinnassa huomioidaan kokonaisuus</i>	<i>lääkäri</i>
<i>Holistinen sairauskäsitys</i>	<i>yksilöllisyys, elämänasenne ja sopeutumiskyky vaikuttavat</i>	<i>monimutkainen syy-seurausmalli</i>	<i>ihmistä hoidetaan kokonaisuutena, empowerment</i>	<i>lääkäri</i>

Tuberkuloosin nousu ja tuho

Psykiatriset avohoitokäynnit

Psykiatriset avohoitokäynnit 1 000 asukasta kohti vuosina 1994–2009.

Hygienian kolme linjaa 1900 -luvulla

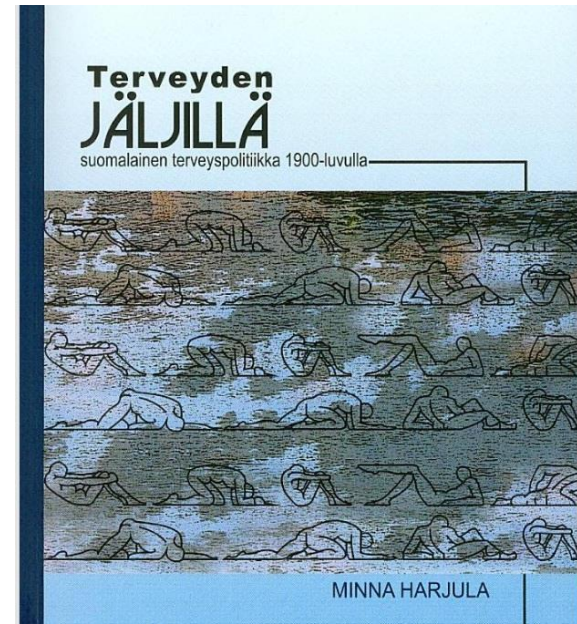
Yksilökohtainen hygienia	Elintapojen kohentaminen
Yleinen hygienia	Elinympäristön terveellistäminen
Sosiaalihygienia	Alempien luokkien sosiaalisten epäkohtien poistaminen

Hygienian kolme linjaa 1900 -luvulla

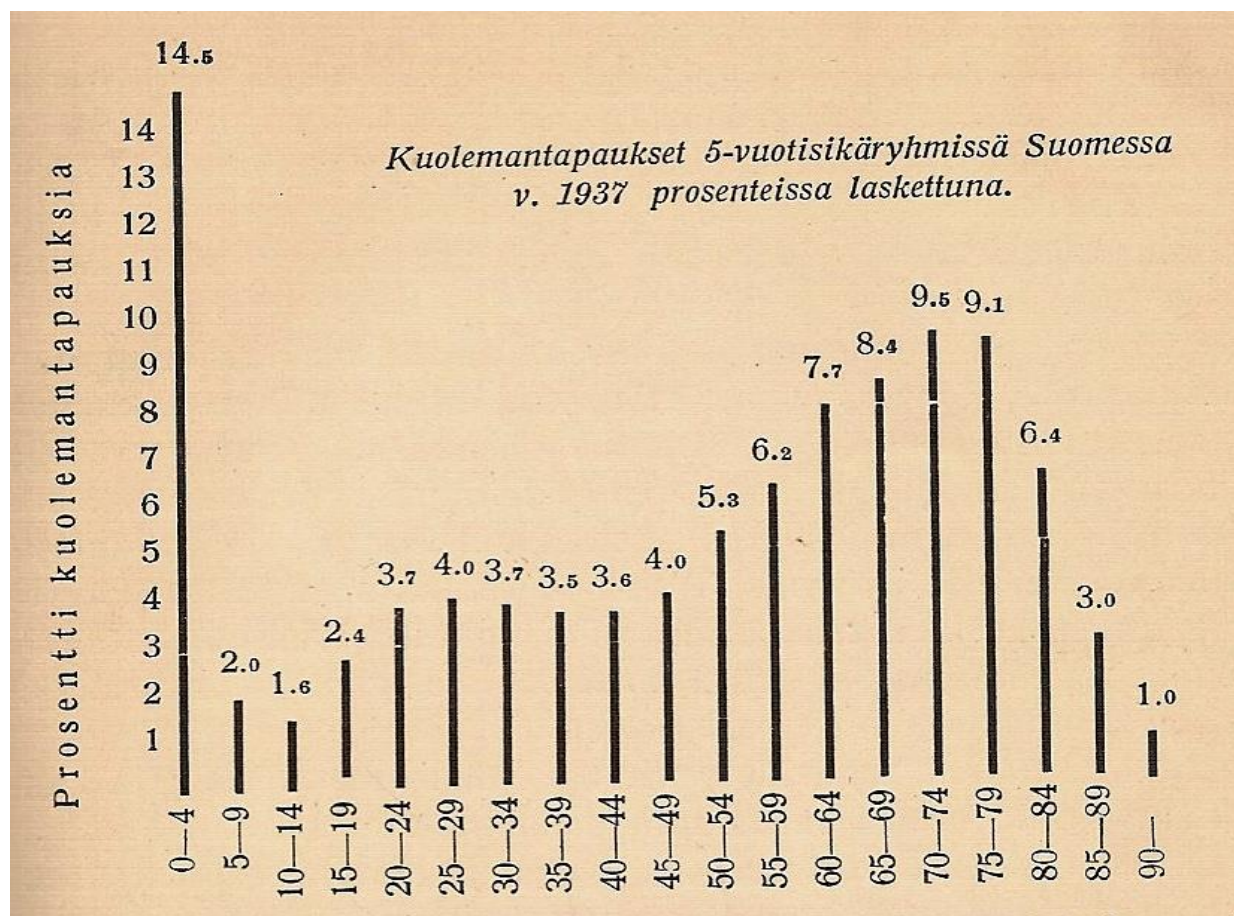
Yhteenveto

Hygieniaprojekti jakautui 1900-luvun alussa kolmeen toisiinsa kietoutuvaan toimintalinjaan: yksilökohtainen hygienia keskittyi elintapojen kohentamiseen, yleinen hygienia suuntautui elinympäristön terveellistämiseen ja sosiaalihygienia painotti alempien luokkien sosiaalisten epäkohtien poistamisesta. Käytännössä hygienia jakautui myös useisiin erikoisaloihin: puhuttiin mm. asunto-, koulu- ja elintarvikehygieniasta. Lainsäädännön ja hygieniakentän laajentuessa 1920- ja 1930-luvuilla hygieeninen asiantuntijuus sektoroitui yhä voimakkaammin erillisten erikoisammattikuntien hoidettavaksi: insinöörit vastasivat juomaveden hankinnasta, kemistit ja eläinlääkärit elintarvikevalvonnasta, tuberkuloosilääkärit ja -hoitajattaret keuhkotautivalistuksesta ja neuvolahenkilökunta pienten lasten hoidosta.⁹⁰ Hygieniaprojekti ulottuikin koko yhteiskuntaan: se muutti paitsi elinympäristöä myös ihmisten arkea ja elintapoja luomalla uusia normeja ja terveen elämän ihanteita.

Hygienian eli ennaltaehkäisevän terveydenhoito-opin merkitystä kuvastaa se, että alan sanottiin 1800-luvun lopulla dominoivan koko muuta lääketiedettä.⁹⁷ Edelleen 1930-luvulla on todettu esitetyn jopa kritiikkiä siitä, että ehkäisevän terveydenhuollon kehittäminen esti näkemästä sairaalalaitoksen rakentamisen tarpeellisuutta.⁹⁸ Hygieeninen painotus säilyi suomalaisessa terveystaloudessa keskeisenä vuosisadan vaihteesta aina 1940–1950-luvuille saakka, jolloin rokotusten ja antibioottien myötä koko tartuntatauti-ongelman luonne ja mittasuhteet muuttuivat.⁹⁹ Esimerkiksi tuberkuloosin todettiin 1960-luvun alussa hellittävän otettaan kansantautina, ja akuuttien tartuntatauti-osaalta huomio suuntautui tuolloin uuteen ilmiöön eli turistien maahantuomiin salmonellatartuntoihin.¹⁰⁰ Lääkintöhallituksen 1950-luvun lopulla toteuttama lapamatokampanja olikin yksi viimeisiä perinteisen hygienian projekteja.¹⁰¹

Kuolemantapaukset vuonna 1937

(Maalaiskuntain yleisen terveydenhoidon käsikirja 1945)

Terveyspolitiikan historia s.28

1900–1920/ 1940–1950	Hygienia
1920–1940	Rotuhygienia
1940–1960	Väestöpolitiikka
1960–1970	Terveyspalvelupolitiikka
1970–1990	Yhteiskuntapolitiikka
1990–2000	Yksilön vapauden ja vastuun politiikka

Uusi, vuonna 2011 voimaan tullut **terveydenhuoltolaki** pyrkii jakamaan terveydenhuollon voimavaroja niin, että asiakkaiden asema, terveydenhuollon palvelut ja hoidon laatu paranevat.

Uuden terveydenhuoltolain tavoitteet

Asiakkaiden asema paranee	Terveydenhuollon palvelut ja hoidon laatu paranevat
- Asiakas voi itse valita, missä terveyskeskuksessa tai kunnassa hän haluaa hoitoa, ja voi myös vaikuttaa siihen, kuka terveydenhuollon ammattilainen häntä hoitaa. Valinnan voi tehdä kerran vuodessa. - Hoitotakuulla edistetään kuntalaisten yhtenäisyyttä terveydenhuollon asiakaina.	- Kuntien terveydenhuollolta edellytetään suunnitelmaa työn laadukkuudesta ja potilasturvallisuudesta. - Kuntien on lisättävä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen painoarvoa päätöksenteossaan. - Suunnitelmallisuudella ja terveyden edistämällä kunnat voivat säästää terveydenhuollon kustannuksissa.

Terveyspolitiikan historia

Terveyspoliittisilla ohjelmilla valmistaudutaan tulevaisuuteen

Suomalaisten terveydentila on parempi kuin koskaan. Hyvinvointiyhteiskuntamme ohjaa terveyden edistämistä ja terveydenhuoltoa valtakunnallisilla terveyspoliittisilla ohjelmilla. Suomen terveyspoliittiset tavoitteet pohjautuvat **WHO:n Terveys 21. vuosisadalla** -ohjelmaan. Sen mukaan kansalaisille pyritään takaamaan mahdollisimman hyvä terveys osatavoitteiden avulla:

- ▶ ennenaikaisen kuolleisuuden vähentäminen
- ▶ sairauksien ja tapaturmien sekä niiden aiheuttaman kuolleisuuden vähentäminen
- ▶ väestön mahdollisimman hyvä fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen hyvinvointi.

Lainsäädännöllä on ohjattu ja tuettu terveydenhuollon kehitystä

KANSANTERVEYDEN HISTORIAA SUOMESSA

1300-luvulta kansanterveyslain voimaantuloon v. 1972 asti

1300-luku

- Euroopassa riehuvu paiseruttoepidemia eli niin sanottu **musta surma**
- ensimmäiset kirjalliset dokumentit sairaiden hoitopaikoista

1400-luku

- pieniä paikallisia ruttotartuntoja Karjalan alueella ja Lounais-Suomessa
- Maria Magdalenan leprosorio aloitti toimintansa

1500-luku

- partureilla etuoikeuksia hoitaa joitakin sairauksia

1600-luku

- 1663 Tukholmaan perustettiin **Collegium medicum**
- 1685 lääkintätaitoisista partureista alettiin käyttää nimitystä **välskärit**, myöhemmin **kirurgit**
- 1690-luvulla Suomea koettelevat nälkävuodet

1700-luku

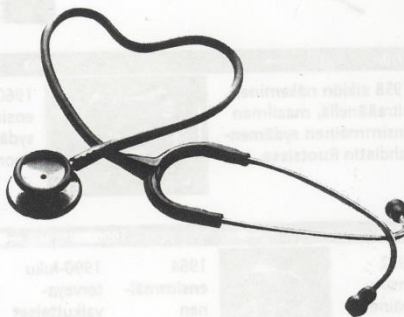
- isorokkoepidemia Suomessa
- Suomeen alettiin perustaa **läänsisairaaloita**
- 1749 Suomen ensimmäinen **piirilääkäri** Vaasaan
- 1759 Suomen ensimmäinen sairaala Turkuun

1800-luku

- isorokkoepidemia Suomessa
- perustettiin ensimmäiset **valtion yleiset sairaalat**, **synnytyslaitokset** ja **mielisairaalat**
- Helsingin yliopistossa aloitettiin **lääketieteellinen koulutus**
- 1825 Venäjän keisari antoi julistuksen isorokkorokotuksista
- 1833 opetussairaala Helsingin
- 1853 kolera pahimmillaan Suomessa
- 1800-luvun lopussa **kunnanlääkärit** aloittivat ja sairaanhoitajien koulutus alkoi Suomessa
- 1878 perustettiin **Lääkintöhallitus**
- 1879 **terveydenhoitoasetus**, joka velvoitti kunnat perustamaan **terveyslautakunnat**
- 1881 ensimmäinen kunnansairaala Ruovedelle
- 1883 isorokkorokotuksesta kaikille pakollinen

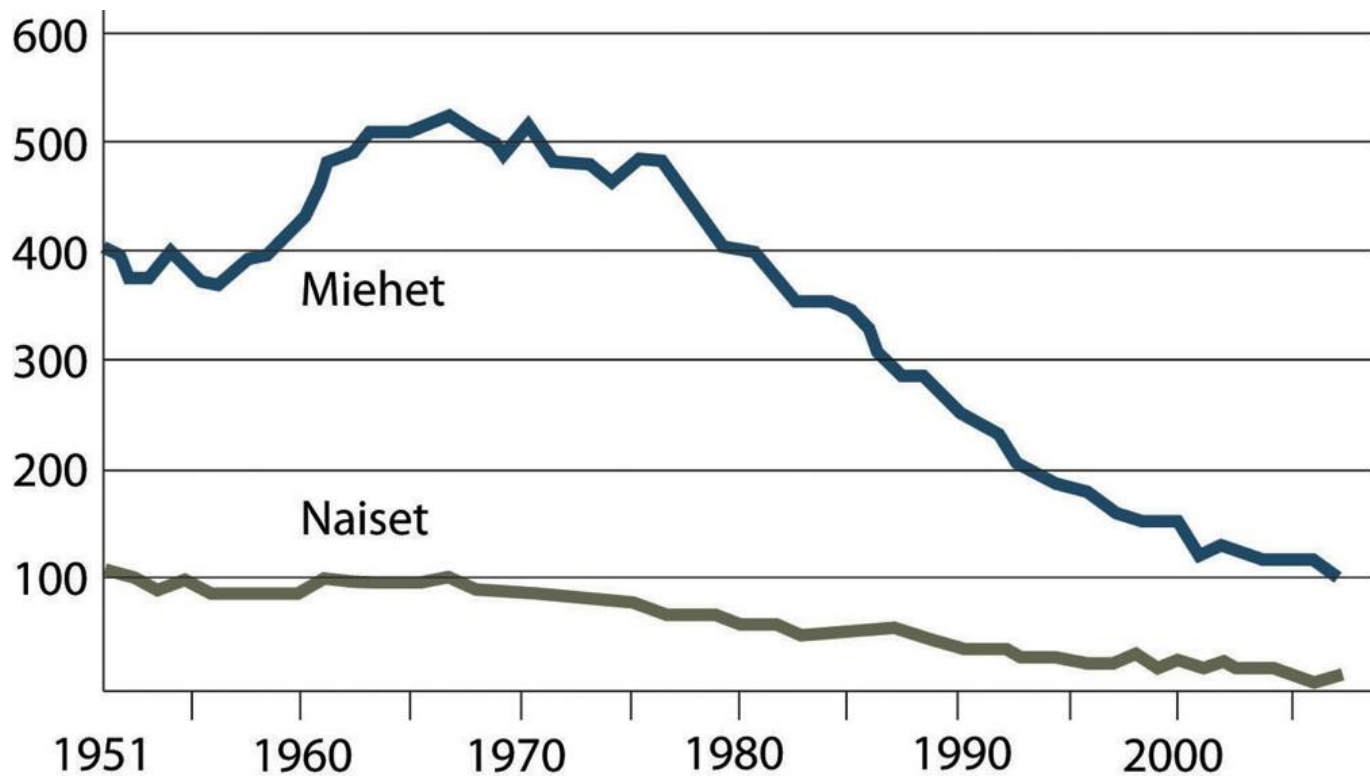
1900-luku

- **Suomalainen lääketieteellisyys** sai alkunsa
- 1911 perustettiin seerumitutkimuslaitos
- 1912 Senaatti asetti komitean suunnittelemaan **koululääkärijärjestelmää**
- 1916 alettiin valmistaa lavantauti- ja kurkkumätärrokotteita ja perustettiin hoitolaitos vesikauhuun sairastuneille
- **Suomen Kansanterveyslaitos** aloitti toimintansa
- 1900-luvun aikana Suomeen rakennettiin erittäin kattava sairaalaverkosto
- 1924 **Mannerheimin lastensuojeluliitto** alkoi kouluttaa kättilöitä ja sairaanhoitajia lastenneuvontaan
- 1927 asetus tuberkuloosin leviämisen pysäyttämiseksi **ennaltaehkäisevän huoltotyön ja tiedottamisen** avulla
- 1930 Suomeen rakennettiin kahdeksan **keuhkotautiparantolaa**
- 1940-luvulla sotien aikana alettiin antaa **calmette-rokotusta**, myös väestön **joukkotarkastukset** aloitettiin keuhkoröntgenin avulla
- 1940-luvulta lähtien kouluissa verovaroilla kustannettu **ilmainen kouluateria**
- 1943 laki **yleisestä sairaanhoidosta**
- 1944 säädettiin useita lakeja koskien mm. kunnankättilöitä, kunnallisia terveysasiamia sekä äitiys- ja lastenneuvoloita
- 1948 säädettiin tuberkuloosilaki
- vuosina 1950–1964 perustettiin parikymmentä **keskussairaala**
- vuonna 1963 luotiin **sairausvakuutusjärjestelmä**
- vuonna 1972 astui voimaan **kansanterveyslaki**

Miehet kirivät

Ikävakioitu kuolleisuus sepelvaltimotautiin vuosina 1951–2007, mukana luvuissa 35–64-vuotiaat.

(Tilastokeskus 2011)

Miten Suomessa edistettiin kansanterveyttä 1900 –luvulla?

Laadi aiheesta mindmap.. (s 28)

Järjestelmän kehittäminen
Kansanterveyslaki
Lapsiperheisiin kohdistunut tuki
Sydän- ja verisuonikuolleisuus
Sosiaaliturva

Kuolemansyyt 1939

Virallisen tilaston mukaan Suomessa kuoli vuonna 1939 kaikkiaan 53 100 henkeä, heistä 5 202 sodassa. Muiden 47 988 kuolleen kuolinsyyt jakautuivat seuraavasti:

– Verenkiertoelinten sairaudet	10 059
– Keuhkotauti	6 205
– Muu tuberkuloosi	1 055
– Vanhuudentaudit	5 935
– Verenvuoto aivoissa	4 097
– Pahanlaatuiset kasvaimet	4 022
– Hengityselinten taudit	3 728
– Tartuntataudit	3 474
– Tapaturmat	1 673
– Itsemurha	835
– Raskaudentila tai synnytystaudit	314

Hengityselinten tauteihin (muita kuin tuberkuloosi) kuolleista 3728 oli alle 10-vuotiaita. Tartuntatautien joukossa oli 598 influenssaan, 412 tuhkarokkoon, 249 hinkuyskään ja 148 kuppatautiin kuollutta.

(Suomen virallinen tilasto 1945)

Kuolemansyyt 2009

KUOLLEITA YHTEENSÄ	49 904
Tauteihin kuolleita	45 597
Tartunta- ja loistaudit	430 (näistä tuberkuloosi 54)
Kasvaimet	11 310
Veren ja verta muodostavien elinten sairaudet	37
Umpieritys-, ravitsemus- ja aineenvaihduntasairaudet	563
Mielenterveyden häiriöt	2 347 (näistä dementiat 2 050)
Hermoston ja aistimien sairaudet	4 649
Verenkiertoelinten sairaudet	20 361 (näistä aivoverisuonien sairaudet 4 380)
Hengityselinten sairaudet	2 210
Ruoansulatuselinten sairaudet	2 600
Ihon ja ihonalaiskudoksen sairaudet	41
Tuki- ja liikuntaelinten sairaudet	221
Virts- ja sukupuolielinten sairaudet	416
Raskaus, synnytys ja lapsivuoteus	1
Eräät perinataaliaikana alkaneet tilat	75
Synnynnäiset epämuodostumat	184
Oireet ja epätäydellisesti määritetyt tilat	152
Tapaturmat ja väkivalta	4 150 (näistä itsemurhat 1 034)
Ei kuolintodistusta	157

(Tilastokeskus 2011)

Kuolemansyyt 2012 (aikasarjaluokitus) (Tilastokeskus)

	Yhteensä	Miehet	Naiset	Yhteensä	Miehet	Naiset
	Kuolleita	Kuolleita	Kuolleita	%	%	%
Verenkiertoelinten sairaudet	20 210	9 691	10 519	39	38	40
Kasvaimet	12 070	6 326	5 744	23	25	22
Dementia, Alzheimerin tauti	7 056	2 153	4 903	14	8	19
Tapaturmat (pl. alkoholimyrkytykset)	2 273	1 426	847	4	6	3
Hengityselinten sairaudet	2 026	1 238	788	4	5	3
Alkoholiperäiset taudit ja tapaturmainen alkoholimyrkytys	1 960	1 518	442	4	6	2
Itsemurhat	873	655	218	2	3	1
Muut kuolemansyyt	5 269	2 639	2 630	10	10	10
Kuolleita yhteensä	51 737	25 646	26 091	100	100	100

Kuolinsyyt ikäryhmittäin

Verenkiertoelinten sairaudet, Kasvaimet, Hermoston sairaudet
- Etsi trendit

Yleisimmät kuolemansyyt ikäryhmittäin (lkm) 2009

TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS

sija	YHTEENSÄ	alle 1-v.	1-4-v.	5-14-v.	15-24-v.	25-44-v.	45-64-v.	65-84-v.	yli 85-v.
1	Verenkiertoelinten sairaudet 20 361	Eräät perinataalisen vaiheen tilat 74	Synnytykselliset epämuodostumat 7	Kasvaimet 7	Tapaturmat 135	Tapaturmat 386	Kasvaimet 2 747	Verenkiertoelinten sairaudet 9 631	Verenkiertoelinten sairaudet 8 153
2	Kasvaimet 11 310	Synnytykselliset epämuodostumat 52	Kasvaimet 4	Tapaturmat 9	Itsemurhat 117	Itsemurhat 323	Verenkiertoelinten sairaudet 2 358	Kasvaimet 6 478	Hermoston sairaudet 2 143
3	Hermoston sairaudet 4 648	Oireet/epätäyd. määr. tilat 15	Hermoston sairaudet 4	Synnytykselliset epämuodostumat 9	Kasvaimet 26	Verenkiertoelinten sairaudet 196	Ruuan sulatuselinten sairaudet 1 076	Hermoston sairaudet 2 174	Kasvaimet 1 842
4	Tapaturmat 2 903	Umpieritys-, aineenv. sairaus 5	Umpieritys-, aineenv. sairaus 2	Umpieritys-, aineenv. sairaus 8	Muut ulkoiset kuolinsyyt 20	Kasvaimet 195	Tapaturmat 989	Hengityselinten sairaudet 1 249	Mielenterv./käyttätymishäiriö 1 489
5	Ruuan sulatuselinten sairaudet 2 600	Muut ulkoiset kuolinsyyt 4	Verenkiertoelinten sairaudet 2	Verenkiertoelinten sairaudet 3	Verenkiertoelinten sairaudet 15	Ruuan sulatuselinten sairaudet 134	Itsemurhat 422	Ruuan sulatuselinten sairaudet 924	Hengityselinten sairaudet 656
6	Mielenterv./käyttätymishäiriö 2 347	Verenkiertoelinten sairaudet 3	Tapaturmat 2	Hengityselinten sairaudet 2	Hermoston sairaudet 10	Muut ulkoiset kuolinsyyt 61	Hengityselinten sairaudet 272	Tapaturmat 883	Tapaturmat 507
	Muut kuolemansyyt 5 735 ^a	Muut kuolemansyyt 7	Muut kuolemansyyt 5 ^b	Muut kuolemansyyt 8 ^c	Muut kuolemansyyt 35	Muut kuolemansyyt 230	Muut kuolemansyyt 915 ^d	Muut kuolemansyyt 1 790 ^e	Muut kuolemansyyt 1 091 ^f
YHT.	49 904	160	26	55	358	1 525	8 770	23 129	15 881

^a joista itsemurhiin kuoli 1034 ja muihin ulkoisiin syihin 213

^b joista muihin ulkoisiin syihin kuoli 1

^c joista itsemurhiin kuoli 1 ja muihin ulkoisiin syihin kuoli 1

^d joista muihin ulkoisiin syihin kuoli 96

^e joista itsemurhiin kuoli 154 ja muihin ulkoisiin syihin 21

^f joista itsemurhiin kuoli 17 ja muihin ulkoisiin syihin 9

Lähde: Tilastokeskus

Äitiyskuolleisuus 1960–2009

Vuosi	Äitiyskuolleisuus / 100 000 elävänä syntynyttä	Äitiyskuolemat
1960	71,8	59
1970	12,4	8
1980	1,6	1
1990	6,1	4
2000	5,3	3
2005	5,2	3
2009	1,6	1

(Tilastokeskus 2011)

Rokotusohjelma

YLEISEN ROKOTUSOHJELMAN ROKOTTEET

Lyhenne	Ehkäistävät taudit
BCG	tuberkuloosi
DTaP-IPV-Hib	kurkkumätä, jäykkäkouristus, soluton hinkuyskä, polio ja Haemophilus influenzae tyyppi b
DTaP-IPV	kurkkumätä, jäykkäkouristus, soluton hinkuyskä ja polio
dtap	kurkkumätä, jäykkäkouristus ja soluton hinkuyskä
dT	kurkkumätä ja jäykkäkouristus; tehosterokotuksiin
Hib	Haemophilus influenzae tyyppi b
IPV	polio, inaktivoituja tyyppien 1, 2 ja 3 viruksia sisältävä rokote
MPR	tuhkarokko, sikotauti ja vihurirokko
HAV	hepatiitti A
HBV	hepatiitti B
HAV ja HBV	hepatiitti A ja hepatiitti B
influenssa	influenssa
TBE	puutiaisaivotulehdus
PCV	pneumokokki
Rota	rotavirus

Rokotteiden antigeenimääriä kuvaavat merkinnät:

D, T, P = suurempi antigeenimäärä; d, t, p = pienempi antigeenimäärä

Eläviä heikennettyjä mikrobeja sisältävät rokotteet
Inaktivoituja mikrobeja sisältävät rokotteet
Mikrobien puhdistettuja antigeenejä sisältävät rokotteet
Inaktivoituja mikrobeja ja puhdistettuja antigeenejä sisältävät rokotteet

Rokote	Annostelu
Hepatiitti A	2 annosta 6-12 kk välein. Pitkä suojateho. Tehostetta ei suositella.
Hepatiitti A/B	3 annosta kuukausina 0, 1 ja 6. Nopeutettu ohjelma aikuisille päivinä 0, 7 ja 21, jolloin 4. annos vuoden kuluttua. Pitkä suojateho. Tehostetta ei suositella.
Hepatiitti B	3 annosta kuukausina 0,1 ja 6. Aikuisille nopeutettu ohjelma päivinä 0, 7 ja 21, jolloin 4. annos vuoden kuluttua. Pitkä suojateho. Tehostetta ei suositella.
Japanin aivotulehdus	2 annosta vähintään 28 päivän välein. Yksi tehosteannos 12-24 kk myöhemmin. Myöhempien tehosteannosten tarpeesta ei näyttöä.
Jäykkäkouristus-kurkkumätä (dt)	Lapsena annettujen perusrokoteohjelman annosten jälkeen tehosteannos 10 vuoden välein. Ensimmäisen tehosteannoksen tarve useimmilla 23-25 vuoden iässä.
Jäykkäkouristus-kurkkumätä-soluton hinkuyskä (dtap)	Perusrokoteohjelman rokotteiden jälkeen voidaan käyttää jäykkäkouristus-kurkkumätä –rokotteen tilalla tehosteena a10 vuoden välein. Lisänä siis aikuisiän suoja hinkuyskää vastaan.
Jäykkäkouristus-kurkkumätä-soluton hinkuyskä-polio	Perusrokoteohjelman rokotteiden jälkeen tehosteannos 10 vuoden välein. Edellisesten rokotteiden lisäksi sisältää poliorokotteen.
Kausi-influenssa	1 annos. Annetaan vuosittain syystalvella ennen influenssakauden alkua. Alle 9-vuotiaille ensimmäisellä kerralla 2 annosta 1 kk välein. Suojan kehittyminen kestää n. 2 viikkoa.
Keltakuume	1 annos viimeistään 10 vrk ennen matkaa. Tehoste tarvittaessa 10 vuoden kuluttua. Voidaan vaatia joissakin maissa pakollisena rokotteenä.
Kolera	Suun kautta 2-3 annosta 2-6 viikon välein, minimiväli 1 vko. Suoja noin viikon kuluttua.
Lavantauti	Pistettävä rokote (Typherix): 1 annos yli 2-vuotiaille. Tehosteet 3 vuoden välein. Suun kautta otettava rokote: (Vivotif) 3 kapselia suun kautta päivinä 1, 3 ja 5. Aloitettava 3 viikkoa ennen matkaa.

Eläviä heikennettyjä mikrobeja sisältävät rokotteet
Inaktivoituja mikrobeja sisältävät rokotteet
Mikrobien puhdistettuja antigeenejä sisältävät rokotteet
Inaktivoituja mikrobeja ja puhdistettuja antigeenejä sisältävät rokotteet

Meningokokki	Polysakkaridirokote (Mencevax). 1 annos yli 2-vuotiaille. Suoja 10-14 vrk kuluttua. Konjugaattirokote (Menveo) 11 vuotta täyttäneille. Yksi annos, jonka mahdollisen tehosteannoksen tarvetta ja ajoitusta ei ole vielä määritetty
Papilloomavirus	HPV rokote (Cervarix) annetaan kuukausina 0, 1 ja 6, tytöille ja naisille 10 ikävuodesta alkaen Tehosteannoksen tarvetta ei ole osoitettu HPV rokote (Gardasil) annetaan 0, 2 ja 6 kk aikataululla vähintään 9-vuotiaille tytöille/pojille. Tehosteannoksen tarvetta ei ole osoitettu Tehostetarpeesta ei tietoa.
Pneumokokkirokote	Konjugaattirokote (Synflorix): Lapsille iältään 6 vkoa-5 vuotta. Annosmäärä riippuu lapsen iästä ja kansallisista suosituksista. Ei näyttöä tehosteen tarpeesta. Konjugaattirokote (Prevenar 13): Lapsille iältään 6 vkoa-17 vuotta sekä yli 50 vuotta täyttäneille aikuisille. Tarkemmat ikäkohtaiset käyttösuositukset valmisteyhteenvedosta. Annosmäärä riippuu iästä ja kansallisista suosituksista. Ei näyttöä tehosteen tarpeesta. Polysakkaridirokote (Pneumovax): 1 annos yli 2-vuotiaille. Tehosteannosten tarve ja antotiheys vaihtelee perussairauksien ja kansallisten suositusten mukaan.
Polio	Yleisen rokotusohjelman mukaisesti, yli vuoden ikäisille 3 rokoteannosta kk 0, 2, 8. Tehoste tarvittaessa 5 vuoden välein.
Puutisaisivatulehdus (TBE)	Valmisteiden (Encepur ja Ticovac) antoaikataulu vaihtelee valmisteesta ja rokotettavan iästä riippuen. Perusrokotussarja koostuu 3 annoksesta. Tehosteet valmisteesta ja iästä riippuen 3-5 vuoden välein.
Rotavirus	Valmisteesta (Rotarix ja Rotateq) riippuen 2-3 annosta suun kautta. Tehosteen tarvetta ei ole osoitettu.
Tuberkuloosi	1 annos 7 vuoden ikään mennessä . Ei tehosteta. Yli 6 kk ikäisenä rokotetuilla jo olemassaoleva tuberkuloositartunta tulee poissulkea tuberkuliinitestillä.
Tuhkarokko-sikotauti-vihurirokko (MPR)	Kansallisessa rokotusohjelmassa lapsilla 2 annosta, jotka annetaan 1 ja 6 vuoden iässä. Muuten 2 annosta, joista toinen 6 kk - 2 vuoden kuluttua ensimmäisestä. Ei tehosteen tarvetta.
Vesikauhu	Ennaltaehkäisevä perusrokotesarja päivinä 0, 7, 21 tai 28. Tehosteannos 5 vuoden välein. Altistuksen (esim eläimen purema) jälkeen erillinen ohjeistus.
Vesirokko	2 annosta vähintään 1 kuukauden välein. Ei tehosteen tarvetta.

Lasten ja nuorten rokotusohjelma 2014

http://www.thl.fi/fi_FI/web/rokottajankasikirja-fi/lapset-ja-nuoret

Ikä, jolloin rokote annetaan	Rokotteen lyhenne	Tauti, jolta rokote suojaa
2 kk	RV	Rotavirusripuli
3 kk	PCV	Pneumokokkibakteerin aiheuttama aivokalvotulehdus, keuhkokuume, verenmyrkytys ja korvatulehdus
3 kk	RV	Rotavirusripuli
3 kk	DTaP-IPV-Hib	Kurkkumätä, jäykkäkouristus, hinkuyskä, polio ja hib-taudit, kuten aivokalvontulehdus, kurkunkannentulehdus ja verenmyrkytys
5 kk	PCV	Pneumokokkibakteerin aiheuttama aivokalvotulehdus, keuhkokuume, verenmyrkytys ja korvatulehdus
5 kk	RV	Rotavirusripuli
5 kk	DTaP-IPV-Hib	Kurkkumätä, jäykkäkouristus, hinkuyskä, polio ja hib-taudit, kuten aivokalvontulehdus, kurkunkannentulehdus ja verenmyrkytys
12 kk	PCV	Pneumokokkibakteerin aiheuttama aivokalvotulehdus, keuhkokuume, verenmyrkytys ja korvatulehdus
12 kk	DTaP-IPV-Hib	Kurkkumätä, jäykkäkouristus, hinkuyskä, polio ja hib-taudit, kuten aivokalvontulehdus, kurkunkannentulehdus ja verenmyrkytys
14-18 kk	MPR	Tuhkarokko, sikotauti, vihurirokko
6-35 kk	Influenssa	Influenssa (joka vuosi)
4 v	DTaP-IPV	Kurkkumätä, jäykkäkouristus, hinkuyskä, polio
6 v	MPR	Tuhkarokko, sikotauti, vihurirokko
12 v	HPV	Kohdunkaulan syöpä ja sen esiasteet
14-15 v □	dtap □	Kurkkumätä, jäykkäkouristus, hinkuyskä □

Kriittinen rokotuskattavuus

Tuhkarokko:	92–94 %	väestöstä pitää olla rokotettuna
Hinkuyskä:	92–94 %	”
Kurkkumätä:	83–85 %	”
Isorokko:	80–85 %	”
Vihurirokko:	80–85 %	”
Polio:	80–85 %	”
Influenssa:	50–66 %	”

(THL 2011)

Kansan-
terveystyö/terveys-
politiikka

* Rokotusohjelma

* Rokotusvastaisuus s 32

Tutki: Narkolepsia vs Sikainfluenssarokotus

http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/sikainfluenssa/usein_kysyttya/narkolepsia_ja_sikainfluenssarokote

s. 32 2010-luvun terveydenhuolto

* Esittele: Terveys 2015 –ohjelma

* **Selvittelytyön** jälkeen esitele aihe muille lyhyesti ja niin, että se jää mahdollisimman hyvin mieleen.

- terveydenhuoltolaki 2011
- terveyden eriarvoistuminen
- perusterveydenhuolto
- hammashuolto
- terveyden edistäminen
- hoitotakuu.

(THL 2011)

eResepti

Sähköinen lääkemääräys eli eResepti otetaan käyttöön apteekeissa ja julkisessa terveydenhuollossa porrastetusti sairaanhoitopiireittäin. Kaikki apteekit toimittavat eReseptejä huhtikuuhun 2012 mennessä.

http://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=EIGPi_DRwFA

Terveysvalistuksen kehittyminen

Kansan-
terveystyö/terveys-
politiikka

Tutustukaa seuraaviin terveystietokirjojen ohjeisiin. Mihin perustuvat? Mitä niillä tavoitellaan? Ovatko ne käyttökelpoisia vielä nykyisin? Keskustelkaa pareittain tai koko luokan kanssa.

- *"Pese usein kätesi, jos haluat olla terve. Saat kahdenlaisia lahjoja, kun peset kätesi syömisen jälkeen: Kätesi tulevat puhtaksi ja hyvän näköisiksi."* (keskiajalla)
- *"Vältä vihastumista ja murheellista mieltä. Nauti viiniä oikein temperoituna, usein mutta vähän kerrallaan, ei koskaan aterioiden välissä, eikä tyhjään vatsaan. Jos voimistelet, tee pieniä liikkeitä, älä anna vatsan pömpöttää, äläkä kulje pää kumarassa."* (1400–1500-luku)
- *"Neuwo poltetun- eli pollto-haawan parantamiseen. Maanpäärynöitä rutistetan huhmarosa eli muusa soweliasa ja puhtasa astiasa taikka paikasa: niistä muserretuista päärynöistä pannan sen wahingoitetun paikan päälle, ja kuin ne siinä owat vähän aikaa pidetyt, muutetan raikaita senjälkeen usiampi kerta siaan. Joka on koeteltu kiwun eli porotuxen lievitävän, ja auttawan."* (1776)
- *"Naisten hameen helman tulee olla 10 cm lattian pinnan yläpuolella, jotta se ei toimisi »lakaisuluutana»."* (1888)
- *"Sylkeminen on siivoton ja terveydelle haitallinen tapa, josta olisi päästävä eroon. Ulos sylkeminen on sallittua, mutta sisälle ei tulisi sylkeä, sillä se on epähygienistä. Erityisesti tupakoitsijat ja nuoret miehet sylkevät paljon, samoin vanhuksat. Heitä pitää muistuttaa sylkemisen haitoista."* (1889)
- *"Missä on valoa siellä on puhtautta. Ajatelkaamme suurten kaupunkien sivuosia; kadut ovat kapeat, pimeät, huoneet samoin valottomat; vaikea on niissä pitää puhtautta. Siellä viihtyy parhaiten lika – henkinenkin, siellä enimmin harjoitetaan pimeyden töitä – ja sieltä kulkutaudit vievät useimmat uhrinsa."* (1897)
- ***"Stop influenssa! Pese kädet! Yski nenäliinaan tai hihaan! Sairasta kotona!"*** (2010)

Ikääntyminen ja terveys

lakkään väestön määrän kehitys vuosina 1970–2030.

Vuosi	65 vuotta täyttäneet	80 vuotta täyttäneet
1970	427 488	51 931
1980	577 382	86 480
1990	627 965	143 536
2000	777 198	177 126
2010	915 096	235 595
2020	1 217 821	274 969
2030	1 389 126	424 422

(Tilastokeskus)

s.35 **Terveyden edistämisen keinovalikoima**

→ 4 erilaista lähestymistapaa, kirjoita auki..

→ Tartuntatautien ehkäiseminen, yksilö/ympäristö

→ Terveyskäyttäytymisen muutos, valistus

→ Vastustuskyvyn parantaminen

→ Terveyden edistäminen

Aiheeseen liittyviä yo-kysymyksiä

Kirjan sivu 36 ..

YO kysymyksiä:

https://www.dropbox.com/s/jsw48lgst2id71v/YO2_Tautinen%20historia.pdf

Terveyseroista **

<http://www.hs.fi/paakirjoitus/artikkeli/Terveyserot+ovat+eriarvoisuutta/1135260817665>

Ajankohtaista, HPV -rokote **

<http://www.mediuutiset.fi/uutisarkisto/rahat+ja+tahto+loppuivat+hpvrokotteen+kohdalla/a801504?s=l&wtm=mediuutiset%2F-20042012&>

Ajankohtaista, HPV –rokote 2013 ** Rokotusohjelmaan 2014??

<http://www.stm.fi/tiedotteet/tiedote/-/view/1850994>